

Δημοκρατία τοῦ Ἀγίου Μαρίνου — La Rocca

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΑΙ ΠΕΡΙΠΤΕΙΑΙ

ΜΙΚΡΟΣΚΟΠΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΕΝ ΠΟΛΕΜΙΚῳ ΚΥΚΛῳ

ἈΝΕΧΩΡΗΣΑ ἔξ Ἀθηνῶν μετὰ προθέσεως ταξιδίου ἀναψυχῆς, ἀγνοῶν τὰς αἰμοδιψεῖς διαθέσεις τῶν δύο Kaisarων. Κατὰ συγκυρίαν παράδοξον ἢ αὐστριακὴν, σημαίᾳ τοῦ «Kaiser Franz Joseph», ἐφ' οὗ ἐπέβαινον, εἰς Τεργέστην διευθυνόμενος, ἐχαιρετίσθη ὑπὸ πολλῶν σφαιρῶν τῶν Χειμαρριωτῶν δι' αἰφνιδισμοῦ (4 ἰουλίου 1914), ὥς ταῦτα ἐξέθηκα ἐν τῇ «Ἑστία» (20 αὐγ.). Θὰ ἡδυνάμην νὰ εἶπω ὅτι ἐβαπτίσθην εἰς τὸ πρῶτον πῦρ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ἐὰν ἐφονεύετό τις ἐκ τῶν μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ καταστρώματι ἱσταμένων. Ἀτυχῶς τὸ πῦρ ἦτο ἀναίμακτον. Διέσχισα τὴν Αὐστρίαν καὶ τὴν Βαυαρίαν. Διέβην ἐκ Στρασβούργου καὶ Νανσύ, χωρὶς νὰ φαντασθῶ παντελῶς ὅτι μετ' ὀλιγίστας ἡμέρας ἐφ' ὅλων ἐκείνων τῶν μερῶν θὰ ἠνάπτετο πυρκαϊὰ τοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου μεγαλειτέρου πολέμου. Οὐδὲ οἱ ἐν Γαλλίᾳ διπλωμάται εἶχον ἀμέσως διακρίνη πλεיוνα ἐμοῦ.

Ἀφίχθεις εἰς Παρισίους, ἐκινδύνευσα νὰ φονευθῶ (13 ἰουλ.) ἔνεκα «ἀδίκου ἐπιθέσεως» αὐτοκινήτου ἀμάξης ἐναντίον μου κατὰ τρόπον τοσοῦτον κωμικοτραγικόν, ὥστε ἀνέφικτον μοὶ εἶναι

εἰσέτι νὰ ἐνθυμηθῶ αὐτόν, χωρὶς νὰ γελάσω διὰ τὸ πάθημά μου. Ὅταν ἡ ἄψυχος αὕτη κινουμένη λαιμητόμος, συγκρουσθεῖσα, οἶονεὶ ὡς ἐν μονομαχίᾳ, μετ' ἄλλης ἀντιζήλου, ἀνῆλθεν εἰς τὸ πεζοδρόμιον, ἐξ οὗ διέβαινον, παρισινὴ τοῦ ἐλαφροῦ κόσμου, ἐπίσης διαβάτις διὰ τὴν κακὴν μου τύχην, ὀρμητικῶς ἐναγκαλισθεῖσά με ἐν τῇ ταραχῇ της, ἐζήτει νὰ τὴν σώσω ἐκ τοῦ καθ' ἡμῶν ταχέως προελαύνοντος ἐχθροῦ. Γέλως μὲ κατέλαβε πρὸ τοῦ ἀδόξου ἐν τοιαύτῃ στάσει τέλους, ὅπερ ἡ σκληρὰ μοῖρα μοὶ ἐπεφύλασσε, καὶ τὸ ὁποῖον βεβαίως ἤθελε διατυμπανισθῇ διὰ τῶν ἐφημερίδων τῆς ἐπιούσης, ἴσως καὶ μετὰ εἰκό-

Δημοκρατία τοῦ Ἀγίου Μαρίνου — Λατομεῖα

νων καὶ σχολίων φαντασιωδῶν, εἰς βάρος μου, παρ' ὅλην τὴν ἀθρόότητά μου! Σημειωτέον ὅτι ταῦτα ἐτελοῦντο ἀκριβῶς εἰς τὴν κεντριχωτέραν λεωφόρον τῆς ἀμαρτωλοῦ Μαγδαληνῆς (Boulevard de la Madeleine). Ἀλλ' ὁ δῆμιός μας ἐκ θείας προνοίας ἀπώλεσε τὴν δύναμιν τῆς περαιτέρω κινήσεώς του. Ὡς ἐκ θαύματος ἐσώθημεν. Ἐσπευσα κατεπειγόντως νὰ σωθῶ καὶ ἐκ τῶν χειρῶν τῆς λιποψυχιστάς Γαλάτιδος, μεθ' ἧς μικροῦ δεῖν ἐκινδύνευσα ἀκουσίως νὰ συνταξειδεύσω μέχρι τοῦ Πλάστου — ἀντὶ τοῦ εἰς Λονδῖνον ταξειδίου μου — ὡς ἀγγελιαφόρος τοῦ πρὸς τοὺς Σέρβους αὐστριακοῦ τελεσιγράφου. Ἐγέλων μόνος, οὐδένα ἐκ τῶν διαβατῶν γνωρίζων, ἵνα τὸν σταματήσω καὶ τῷ διηγηθῶ τὸ ἐπεισόδιόν μου....

Τὰ προοίμια ταῦτα ἦσαν, ὡς φαίνεται, συμβολικὰ προανακρούσματα τοῦ ἐπερχομένου τυφῶνος. Εἰς τὸν μελανὸν οὐρανὸν

τῆς Εὐρώπης ἤρξαντο διασταυρούμεναι τηλεγραφικαὶ ἀστραπαὶ μετὰ βροντῶν. Ἐκ Βερολίνου ἐξηκοντίζοντο πρὸς τὴν Πετρούπολιν καὶ πρὸς τοὺς Παρισίους, εἰς δὲ τὸ Λονδῖνον δι' ἐμμέσου ὁδοῦ, οἱ ἀνθρωποκτόνοι κεραυνοὶ τοῦ ὑψιβρεμέτου Καίσαρος. Ἐγκαίρως ἐτράπην τὴν πρὸς τὸ Aix-les-Bains ἄγουσαν. Δυστυχῶς δὲν μοὶ ἐπετρέπετο, παραμένων ἐν Παρισίοις, νὰ ἱκανοποιήσω τὴν περιέργειάν μου εἰς θεάματα διαβάσεως γερμανικῶν ἀεροπλοίων, διότι σὺν ἄλλοις, ἐκινδύνευον, ἐν περιπτώσει πολιορκίας, νὰ γίνω καὶ κυνοφάγος, οἱ δὲ χρονογράφοι τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων, ἐλλείψει ἀττικοῦ ἁλατος, θὰ μὲ κατήγγελλον, λόγῳ κροεφαγίας, διὰ παραβίασιν ὅρκου, ὃν οὐδέποτε ἔδωκα.

Αἱ συγκοινωναὶ διεκόπησαν. Δέκα ἑκατομμύρια μαχητῶν τῶν γαλλοσυμμαχικῶν στρατιῶν, καὶ ἕτερα 8 τῶν γερμανοαυστριακῶν, ἐσπευσμένως ἐκλήθησαν εἰς τὰ ὄπλα. Τὸ ἀνθρωποσφαγεῖον ἤρξατο τὸ ἀπαίσιον ἔργον τοῦ ἐν τῇ πεπολιτισμένη Εὐρώπῃ μεθ' ὁρμῆς ἀκατασχέτου καὶ ἀγριώτερον ἔτι τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, ὅτε χάριν ἐγγυτέρας ἐξετάσεως *τῆς θεωρίας τῶν ἀντιθέσεων*, ἐνεθυμήθην νὰ . . . ἐπισκεφθῶ, δίκην ναυαγοῦ ταξειδιώτου ἐν τῷ πολεμικῷ κυκλῶνι, τὸν εἰρηνικώτατον Τिताνα, ἐπὶ τῶν πελωρίων ὤμων τοῦ ὁποῦ ἀναπαύεται, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς εἰρωνείας τῶν ἀνθρωπίνων, τὸ πλεόν νανοειδὲς πολιτειακὸν ἄθρομα τῆς γῆς!

Αἱ περιπέτεται τῆς μικροσκοπικῆς δημοκρατίας τοῦ Ἁγίου Μαρίνου καὶ ἡ περιέργος πολιτειακὴ κατάστασις κρατιδίου δεκακισχιλίων ἀνθρώπων, κατοικούντων ἐντὸς 60 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, διεθνῶς ὅμως ἰσοτίμου πρὸς . . . τὴν θαλασσοκράτειραν Μεγάλην Ἰβητανίαν καὶ πρὸς τὴν ἀχανεστάτην Ρωσσικὴν αὐτοκρατορίαν, μοὶ ἐφάνησαν ἀξιοὶ εὐρυτέρων ἐρευνῶν, ὧν καρπὸς ὑπῆρξεν ἡ πρὸ ὀκταετίας περὶ αὐτῆς δημοσίευσις ἱστορικῆς μελέτης μου, χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ δυνηθῶ, ὅπως ἐπισκεφθῶ τὸν Τίτανα.

Τῇ 1ῃ αὐγούστου 1914 ἰστάμην, εἰς ὕψος 738 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης μέτρων, ἐν τῇ ὑψηλοτέρᾳ αὐτοῦ κορυφῇ.

Ἐκ τοῦ βράχου (Rocca) ἐκείνου διακρίνονται 11 πόλεις καὶ πλεόν τῶν 100 κωμῶν καὶ ἐπαύλεων. Τὴν ἱστορίαν αἰώνων 15 καὶ τὴν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως σύγχρονον κατάστασιν, περιέγραψα παραθέσας καὶ ἱκανὰς εἰκόνας. Ἐν ἐποχῇ τῆς κλαγγῆς τῶν αἰμοσταγῶν ὄπλων ἑκατομμυρίων μαχητῶν προτιμῶ νάναφέρω ἐνταῦθα μόνον τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τοῦ Ἁγίου Μαρίνου. Σύμπασα ἡ μόνιμος στρατιωτικὴ δύναμις τῆς ἐπικρατείας σύγκειται ἐξ ὁκτώ (ἀριθ. 8) χωροφυλάκων ὑπὸ ἓνα ἐνωματάρχην, χάριν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, ἥτις σπανιώτατα διαταράσσεται. Ἐπὶ τοῦ δεσποτηρίου, σχεδὸν συνεχῶς, ἀνυψοῦται σημαία λευκὴ εἰς ἔνδειξιν ἐλλείψεως πελατῶν. Ἐξαιρετικῶς τὴν ἡμέραν τῆς ἐπισκέψεώς μου εἶχεν ἓνα κατάδικον δι' ὑπέρβασιν ἀμύνης, μεθ' οὗ καὶ ἐπ' ὀλίγον συνωμίλησα ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς δεσμοφύλακος. Πλὴν τῆς χωροφυλακῆς ὑπάρχει καὶ φρουρὰ τιμητικὴ τοῦ Ὑπάτου Συμβουλίου ἐξ 26 ἀνδρῶν καὶ 34 ἐφέδρων. Ἡ δὲ πανστρατιά, ἐν στιγμῇ κινδύνου καλουμένη διὰ τῆς κρούσεως τοῦ ἐν τῷ βράχῳ κώδωνος, σύγκειται ὑπὸ 38 ἀξιωματικῶν καὶ ὑπὸ πάντων τῶν δυναμένων φέρειν ὅπλα, ἀνερχομένων εἰς χιλίους περίπου.

Ἄμα εἰσελθὼν εἰς τὸ ἄστυ τῆς ἀριστοκρατικῆς δημοκρατίας, αὐτοστιγμὲν ἐπεσκέφθην, χωρὶς βεβαίως νὰ ἐγγραφῶ εἰς βιβλίον τι, τοιούτου μὴ ὑπάρχοντος, τὸν βασιλεύοντα πρόεδρον τῆς δημοκρατίας (presidente regente) κ. Domenico Fattori, τέως δικηγόρον καὶ συμβολαιογράφον, τὸν ἐκ τῆς ἀριστοκρατικῆς τάξεως ἐκλεγέντα. Ἐπίσης τὸν γενικὸν γραμματέα, ὄντα συγχρόνως καὶ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων (οἰονεῖ) ὑπουργόν. Ὁ ἕτερος τῶν βασιλευόντων συγκυβερνητῶν (capitani regenti), ἐκ τῆς λαϊκῆς τάξεως ἐκλεγόμενος, ἐδρεύει εἰς τὸ Borgo Maggiore.

Αἱ περαιτέρω λεπτομέρειαι παρατηρήσεων, κρίσεων καὶ σκέψεών μου δὲν εὐρίσκουσι θέσιν ἐν βραχυτάτῳ σκαλαθύρματι. . . . Γευματίσας εἰς τὸ Albergo Ristorante Titano, ἐπανῆλθον δι' αὐτοκινήτου ἀμάξης εἰς τὸ Ἀρίμινον (Rimini) μετὰ πορείαν ὥρας 1.15'. Εἰς τὸ ἀληθῶς ὠραῖον Grand Hôtel ἐκδυθεὶς, ἐλούσθην παρὰ τὴν ἀμμώδη ἀκτὴν, κατὰ τὰ ἐκεῖ εἰθιζόμενα, εἰς τὰ γαληνιαῖα ὕδατα τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, καθ' ὃν χρόνον ὁ γαλλοαγγλικὸς στόλος, οὐχὶ εἰς πολὺ μεγάλην ἐκεῖθεν ἀπόστασιν, ἐξελιπάρει πρὸ τῆς Πόλας τὸν αὐστριακὸν στόλον νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ ναυστάθμου, ὅπως δι' ὀβίδων τὸν χαιρετίση, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐκ πολλῆς μετριοφροσύνης δὲν ἐνεφανίζετο. . . . Οὐδὲ μέχρι σήμερον ἔδειξε διαθέσεις ἐξόδου.

Ὑπαύχην, ὁ Τिताν ἐπὶ ἔτη 1500 περίπου συνεχῶς ἔμεινεν ἐλεύθερος. Οἱ Ἁγιομαρινῖται ἠδυνήθησαν, ὅτε μὲν διὰ τῆς διπλωματικῆς δεξιότητος, ὅτε δὲ διὰ τῆς γενναιότητός των, ἐπιτυχῶς νάμυνθῶσι κατὰ τῶν ὑπὸ τῆς παποκρατίας μεγίστων κινδύ-

νων. Ὁ Μέγας Ναπολέων, σεβασθεὶς τὴν μικροσκοπικὴν πολιτείαν, οὐ μόνον διετήρησεν αὐτὴν «*comme un échantillon de république*», ἀλλὰ καὶ προέτεινε τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων, ἣν ὅμως οἱ σοφοὶ πολῖται αὐτῆς ἐν τῇ ὀλιγαρχείᾳ τῶν ἀπέκρουσαν. Οὕτω δὲν ἐκινδύνευσαν ἐν ἔτει 1815 ὑπὸ τῆς ἀνιέρου ἱερᾶς συμμαχίας, ἐπέβαλον δὲ τὸν σεβασμὸν μετ' ἐμπιστοσύνης εἰς τὸν Βίκτωρα Ἐμμανουήλ. Καὶ εἰς τὸν μετ' οὐ πολὺ χαραχθησόμενον νέον τῆς Εὐρώπης χάρτην τολμῶ νὰ προείπω, ὅτι τὰ ὅρια τοῦ Ἁγίου Μαρίνου θέλουσι μείνῃ ἀμετάβλητα, ἄνευ δαπάνης καὶ ἐνὸς καὶ φράγκου περιπλέον χάριν τῆς ἀόπλου οὐδετερότητός του.

Κατὰ τὴν εἰς τὸν Τιτᾶνα ἐπίσκεψίν μου ἐπέισθην, ὅτι βιοῖ ἐκεῖ ἀληθῶς κοινωνία ἐλευθέρων, ἐν ἀκινήσιᾳ ἄνευ προόδου, μετὰ φυτοζωΐας, ἣτις μοὶ φαίνεται προτιμότερα μόνον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ, ὅσάκις οἱ λαοὶ δὲν κυβερνῶνται δι' ἀληθοῦς μὲν κοινουλευτισμοῦ ἀλλὰ μετὰ ἡρωϊκῆς καὶ συνετῆς βασιλείας.

Ἐν «Ἡλυσίῳ» Καλλιθέας Ἀθηνῶν τῇ 3/IX/1914.

Γ. Ν. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

ΡΗΜΑΔΙ

- Γιατ' εἶν' ἡ στράτα θλιβερὴ καὶ τὸ ποτάμι βοῦρκος;
- Διάβηκε ὁ Χάρος, ὁ Χαμός, ὁ Χαλασμός, ὁ Τοῦρκος.
- Ἐδῶ ἦταν κάποτε χωριό, τί νᾶχῃ τώρα γίνει;
- Ὁ Τοῦρκος ἔβαλε φωτιά καὶ τῷφαγεν ἐκεῖνη.
- Καὶ ποῦ εἶπε ἡ ὠμορφη ἐκκλησιὰ μὲ τ' ἅγιο εἰκονοστάσι;
- Σ' αὐτὴν ἐπροτογορίχηκεν ἡ φλόγα πρὶν χορτάση.
- Καὶ ποῦνε οἱ νειοὶ καὶ ποῦνε ἡ νεῖς καὶ τοῦ χωριοῦ τ' ἀσκέρι;
- Σὰν προβάτα τοὺς ἔσφαξε τοῦ τούρκου τὸ μαχαῖρι.
- Δὲν κλαίω τῇ στράτα θλιβερὴ καὶ τὸ ποτάμι βοῦρκο, γιὰτ' ἐκεῖνη ὅπως κι' αὐτὸ δὲν θὰ ξανάϊδῃ τοῦρκο.
- Δὲν κλαίω τ' ἀξέχαστο χωριό, γιὰτ' ἐκεῖνο πάλι ἀνάμεσ' ἀπ' τῆς στάχτες του καινούριο θὰ προβάλῃ.
- Δὲν κλαίω ἐκείνους ποῦ ἔσφαξε τοῦ τούρκου ἡ ἄγρια λάμα, γιὰτ' εἶπε μάρτυρες καὶ ζοῦν μὲ τοὺς ἁγίους ἀντάμα,
- Μόν' κλαίω τὴν ὠμορφη ἐκκλησιὰ, ποῦ καίγοντας λιθάνι Χρόνια καὶ χρόνια ἐπρόσμενε Ἀνάστασι νὰ κἀνῃ.

(6 Φεβρ. 1913)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ